

Навчання аудіювання та письма у процесі переказу іноземного аудіотексту

Приходько С.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри іноземних мов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: morgan.sa92@gmail.com

В умовах глобалізації та посилення міжкультурної комунікації вивчення іноземної мови виходить за рамки простих мовленнєвих навичок. Сучасні вимоги до володіння іноземною мовою включають здатність комплексно обробляти інформацію. Навчання аудіювання (сприйняття) та письма (продукування) є двома ключовими аспектами цього процесу. Однак у традиційній методиці вони часто розглядаються ізольовано, що не дозволяє повною мірою реалізувати їхній взаємозв'язок. Переказ аудіотексту, що інтегрує обидва ці види мовленнєвої діяльності, є потужним інструментом для їхнього синхронного розвитку, проте його потенціал не завжди використовується ефективно.

Уміння складати переказ на основі пред'явленого тексту-джерела є необхідною складовою іноземної комунікативної компетенції студентів. Відповідно до вимог робочої програми з іноземної мови у студентів повинні бути сформовані вміння сприймати на слух і письмово фіксувати зміст прослуханого аудіотекста, складеного на базі матеріалів соціокультурної і навчально-професійних сфер спілкування. Зазначимо, що навчання написання переказу є складною методичною проблемою, для вирішенні якої необхідно враховувати лінгвістичні та психологічні особливості переказу як синтетичного репродуктивно-продуктивного виду мовного спілкування.

Багато дослідників зосереджують увагу на аудіюванні як на окремому рецептивному процесі. Наприклад, О. Тарнопольський аналізує специфічні труднощі сприйняття мови на слух (швидкість мовлення, особливості вимови,

фонетичні та лексичні труднощі) і пропонують комплекси вправ для їх подолання [2]. Н. Яковенко зосереджує увагу на психологічних механізмах аудіювання, підкреслюючи важливість розвитку слухової пам'яті та механізму ймовірного прогнозування [3]. Значна кількість праць присвячена письму, що розглядається як продуктивний вид мовленнєвої діяльності. Наприклад, К. Костюченко, досліджуючи методичні особливості навчання письма, його етапи, вимоги до організації письмових вправ, аналізує різні види письмових завдань, зокрема й переказ, що сприяє розвитку зв'язного мовлення, збагаченню лексики та формуванню граматичної правильності [1].

Формування вміння письмово викладати зміст прослуханої інформації обумовлено цілою низкою чинників і знаходиться в прямій залежності від становлення механізмів аудіювання та письма. Механізми формування навичок аудіювання та письма мають свою специфіку, отже, становлення мовної компетенції студентів у названих видах мовленнєвої діяльності може бути ефективним за умови адекватного використання спеціально підібраних методичних прийомів.

Ефективність роботи з розвитку слухання і письма залежить від ступеню сформованості у студента цілої низки механізмів, зокрема: короткочасної і довготривалої пам'яті, прогнозування, механізмів еквівалентних замінів та узагальнення. Зупинимось детальніше на характеристиці методичних прийомів, спрямованих на формування і розвиток названих механізмів.

Розвиток механізму короткочасної пам'яті в слуханні забезпечується виконанням вправ на слухове сприйняття окремих слів, словосполучень і речень з подальшою письмовою фіксацією нової лексики, опорних слів і словосполучень. При цьому студентам можуть бути запропоновані наступні види завдань:

- повторювання вслід за викладачем нових слів, їх запис;
- написання фразового диктанту, в який включені вже відпрацьовані в усній і письмовій формі слова;

- повторювання фраз за принципом «снігової кулі»: перший студент повторює першу фразу, другий – першу і другу, третій – першу, другу і третю і т.ін. Після цього студенти записують текст по пам'яті.

Методичні прийоми розвитку механізму довготривалої пам'яті забезпечують повторюваність прослуханої інформації, зокрема, синтаксичних конструкцій, представлених в аудіотексті. Для розвитку цього механізму виконуються завдання на багаторазове повторення інформації (в різних варіантах і модифікаціях), що дозволяє перенести в довготривалу пам'ять студента більшу кількість інформативних одиниць в порівнянні з ситуацією одноразового пред'явлення. Зазначимо також, що розвиток цього механізму передбачає збільшення обсягу смислових фрагментів інформації, що відбувається, наприклад, при виконанні завдань на угруповання лексичних одиниць за семантичним (тематичним) принципом. Цей тип завдань є ефективним, оскільки об'єднання лексики в один лексико-семантичний ряд, її аналіз і угруповання забезпечують запам'ятовування навчального матеріалу в процесі діяльності.

Механізм прогнозування також є надзвичайно важливим для формування вміння написання переказу. Як відомо, формування механізму прогнозування має відбуватися не за допомогою окремих слів, а на рівні зв'язного висловлювання. При цьому доречно використовувати такі типи завдань:

- завдання на дописування фраз;
- завдання на прогнозування змісту окремих фраз і мікротекстів з опорою на ключові слова та засоби графічної наочності – малюнки, фотоілюстрації, схеми.

Особливу увагу слід приділяти розвитку мовної здогадки, що дозволяє студентам прогнозувати зміст почутого, здогадатися про значення слів. Для розвитку мовної здогадки можна запропонувати завдання, орієнтовані на визначення лексики за допомогою словотвірного аналізу та семантизацію слів з опорою на запропонований контекст.

Послідовність пред'явлення завдань на розвиток мовної здогадки може бути наступною. Спочатку, наприклад, можна запропонувати студентам здогадатися про значення складного слова за його складовими компонентами, потім – з опорою на знайомі синтаксичні структури.

Механізм еквівалентних заміन, або механізм осмислення, забезпечує еквівалентну заміну сприйнятої на слух інформації з подальшим переведенням її в концентрованій формі у внутрішню мову. Про розвиток цього механізму у студента свідчать такі вміння: вміння виділяти смислову структуру тексту, основну думку тексту; визначати предикативну структуру тексту; виокремлювати підтеми; розуміти логіку висловлювання; визначати відносини між частинами тексту. Для формування названих умінь можна рекомендувати наступні типи вправ: визначення теми тексту, вибір назви тексту; формулювання і запис головної думки тексту; розподіл тексту на смислові частини і виділення мікротем; визначення відповідності запропонованого плану змісту тексту; формулювання і запис питань до основних смислових частин тексту; складання і запис називного плану тексту; виділення в тексті головної і другорядної інформації; відновлення змісту тексту за вербальними і графічними опорами і запропонованим планом.

Розвиток механізму еквівалентних замін передбачає також формування у студентів уміння здійснювати компресію – передачу інформації в стислій граматичній формі. У методиці навчання переказу широко використовуються різні типи згортання інформації: стиснення фрагментів тексту, компресія шляхом синонімічних замін, стиснення з урахуванням індексу, смислове стиснення.

Визнаючи важливість цього типу завдань для формування вмінь аналізувати і продукувати аудіоінформацію, ми визнали за необхідне включити в післятекстовий блок навчальних завдань наступні типи вправ:

1. Запишіть скорочений варіант речення, замінивши виділене словосполучення синонімом.

2. Запишіть інформацію двох речень, замінивши їх одним синонімічним.

3. Запишіть стислий варіант тексту, опустивши надлишкову інформацію і висновки.

Зазначимо, що завдання на розвиток механізму еквівалентних заміन в під час навчання написання переказу поступово ускладнюються. В результаті студенти повинні навчитися не тільки висловити представлену в тексті думку своїми словами, а й зробити це якомога коротше.

У розвитку складного механізму слухання-письма особливе значення має навчання аналітико-синтетичної роботи, невід'ємною складовою якої є узагальнення. Саме тому кожен блок післятекстових завдань включає проблемні питання, спрямовані на узагальнення прослуханої інформації і націлює студентів на формулювання власного ставлення до описаної в тексті типової життєвої ситуації або проблеми. Ці типи завдань можуть містити народні прислів'я та приказки, які в узагальненій формі відображають колективний досвід народу, мова якого вивчається, його ставлення до вічних і актуальних для всіх людей моральних цінностей і проблем.

Названі методичні прийоми та типи вправ були використані нами під час складання посібника з навчання студентів письмового переказу іншомовних аудіотекстів. Алгоритм пред'явлення завдань в названих матеріалах наступний:

1. Виконання завдань, спрямованих на зняття лексико-граматичних труднощів.

2. Перше прослуховування тексту студентами.

3. Виконання тестового завдання альтернативного характеру, контролюючого загальне розуміння прослуханого.

4. Відповіді на питання, які перевіряють ступінь розуміння тексту.

5. Повторне прослуховування тексту студентами.

6. Складання плану тексту.

7. Переказ тексту з опорою на план і засоби графічної наочності.

8. Написання повного переказу.

9. Переказ змісту тексту з трансформацією (використання еквівалентних замінів, елементів творчості).

Навчання аудіювання та письма у процесі переказу іншомовного аудіотексту відбувається шляхом поєднання розвитку навичок слухання (аудіювання) та письмового відтворення (письмо) почутого, що сприяє кращому засвоєнню нової лексики, граматики та культурних особливостей мови. Цей метод дозволяє студентам не лише розуміти мову на слух, а й активно використовувати її у письмовій формі, що робить процес навчання більш цілісним та ефективним.

Насамкінець зазначимо, що апробація навчальних матеріалів, складених з урахуваннями названих методичних прийомів, продемонструвала їх ефективність та доцільність подальшого використання у навчальному процесі.

Література:

1. Костюченко К. Є. Особливості навчання письма на заняттях з англійської мови у ВНЗ. *Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки*. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2016. Вип. 144. С. 366-371.
2. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому навчальному закладі освіти: навч. посібник. Київ: Фірма «ІнкОс», 2006. 248 с.
3. Яковенко Н. Розвиток навичок писемного мовлення на заняттях з англійської мови курсантів ВВНЗ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 57. Т. 3. 2022. С. 293-299.

A component-based approach to language training for foreign students

Haldetska I.H.

*Ph.D. in Law, Associate Professor,
Department of Language Training
National Academy of Internal Affairs
e-mail: Igaldetska@ukr.net*

Language training for foreign students is a prerequisite for their successful academic, professional and social adaptation. At the same time, it is an area where modern theories of linguistics, pedagogy and intercultural communication are put into